

матеріалів кафедри з 2007 по 2018 год; оптимізувати основну методіку навчання лікарів-стоматологів інтернів к сучасним реаліям вищої школи, як спосіб навчання; задіявати управління навчальним процесом, ухвалюючи ресурсний потенціал. Архівні матеріали кафедри (на паперових та електронних носіях) педагогічної спрямованості за 2007-2018 роки. Цифровий аналіз матеріалів та їх хронологія. Результати нашої роботи свідчать про те, що організаційні заходи, проведені на кафедрі, сприяли ефективному впровадженню засобів навчання, таких як методика навчання та технологія навчання в разі проходження балів від 50,5 до 60,5. При збільшенні проходного балу до 70,5 педагогічний процес вимагав корекцій з метою його оптимізації при обов'язковому урахуванні не тільки змін та доповнень місцевого рівня, але й національного, а також міжнародного. Результативність навчання при підготовці лікарів-інтернів по спеціальності «Стоматологія» представлена в хронологічному порядку в формі діаграм. Процес оптимізації при використанні інноваційних технологій навчання – в формі схеми. Висновки. 1. При оптимізації процесу навчання лікарів-інтернів-стоматологів дуже важливим є не тільки управління організацією навчального процесу та технології викладання (місцевий рівень), але й національний рівень (реформи, закони, законопроекти, постановлення, які прийняті на рівні держави) та міждержавні (мирні чи військові часи). 2. Сучасні політичні та економічні виклики вимагають від тих, хто навчає та навчається, к додатковому навчанню без перерв, метою якого є збереження особистості в професії, ухвалюючи сучасні реалістичні розкладки.

Ключові слова: оптимізація, навчальний процес, навчання в інтернаті, стоматологія.

OPTIMIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CHALLENGES OF TODAY IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN THE SPECIALTY «DENTISTRY»

Bodnaruk Y. B.

Abstract. In modern optimization of the process of intern-dentists teaching, not only the management of the organization of educational process and technology of learning (local level) is important, but also the national (reforms, laws, bill drafts, regulations at the state level) and inter-national (peacetime or wartime) levels are of great importance.

The situation created when passing the exam “Step 3 Dentistry” by the interns is considered paradoxical, when there are the tests with situational tasks with the standards of the previous century. That is, intern-dentist is doubly loaded with information: one is – to pass the examination “Step 3”, the other one – is to understand how to work in the specialty after passing the “Step”. It should be acknowledged that the problems the teacher should consider, are much more complex and not always solved within the department of the university.

That is, not only the management of the organization of teaching process and educational technology (local level), but also the national level (reforms, laws, bill drafts enacted at the state level) and inter-national level (peacetime or wartime) is important in optimization of the process of dental interns teaching. The structure of the pedagogical system of higher education includes a number of secondary pedagogical systems (certain high schools) and small pedagogical systems – separate faculties, courses, groups. All systems pursue a single goal that is defined by the state and society.

The dental material-technical base of education in Ukraine, overwhelmingly, does not meet the world standards. In the educational process, the teacher can not detach from reality and submit the desired information for real one. Therefore, it is advisable to carry out further research simultaneously with the developments of events in Ukrainian society.

Key words: optimisation, study, postgraduate training, dentistry.

*Рецензент – проф. Ткаченко І. М.
Стаття надійшла 27.01.2020 року*

DOI 10.29254/2077-4214-2020-1-155-227-230

УДК 378.147+614.253.4+616.314

Герзанич Н. І.

ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА СПІЛКУВАННЯ В МЕДИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЇХ ВИКЛАДАННЯ ТА СПОСОБИ ВВЕДЕННЯ В КЛІНІЧНУ ПРАКТИКУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ ІНТЕРНІВ-СТОМАТОЛОГІВ

Івано-Франківський національний медичний університет (м. Івано-Франківськ)

natalia.herzanych@gmail.com

Вища медична освіта в нашій країні перебуває, наразі, на етапі суттєвого оновлення та осучаснення. Цей процес модернізації передбачає комплексний підхід до усіх напрямків викладання теоретичних та клінічних дисциплін з урахуванням вимог сьогодення відповідно до здобутків світових медичних університетів.

Одним з найважливіших завдань міжнародного медичного освітнього середовища є формування майбутнього лікаря духовною та високоморальною

фаховою особистістю, що вільно володіє принципами міжособистісної комунікації в глобалізованих умовах діалогу культур [1], емпатією до кожного пацієнта зокрема.

В такому контексті базового значення набуває комунікативна компетентність та толерантність спілкування майбутнього лікаря. Окрім того, необхідно враховувати, що мережа соціальних контактів кожного медика досить широка та різностороння, а, виходячи

з суспільних змін, що склалися в умовах глобалізації та масової міграції, ще й багатокультурна [2]. Недостатня компетентність лікаря в комунікації з такими різноманітними групами населення є додатковою причиною стресу пацієнтів, вона збільшує імовірність виникнення конфліктних ситуацій, що, беззаперечно, впливає на результат лікування та швидкість одужання. На противагу цьому, психологічно грамотний підхід до розмови, уміння вислухати та вести конструктивно структурований діалог, емпатія, підбадьорювання та віра в результативність лікування «включає» позитивні емоційні ресурси пацієнта, що допомагає отримати ефективний результат.

Мета дослідження: з'ясувати сутність і важливість рівня володіння комунікативними навичками лікарів-інтернів – стоматологів та виділити способи їх якісного та ефективного формування, а також удосконалення умінь комунікації та спілкування на етапі навчання лікарів-інтернів на курсі післядипломної освіти.

Результати дослідження та їх обговорення. Комунікація (єдність, передача повідомлення) – процес становлення та підтримання контактів між учасниками суспільства загалом чи конкретної соціальної групи, зумовлений ситуацією та соціально-психологічними особливостями кожного з учасників комунікаційного процесу, що базується на духовній, професійній чи іншій єдності комунікаторів [1].

Процес комунікації відбувається в різних площинах, серед яких соціальна комунікація – між людьми, а також між людьми та соціальними об'єктами.

Під час навчання на етапі післядипломної освіти лікарі-інтерни-стоматологи залучаються до форм освітньої лікарської комунікації, що є оптимальними для підвищення та поглиблення їх поінформованості в професійній теоретичній базі знань і, разом з тим, є ресурсними для набуття та подальшого удосконалення практичних професійних навичкових умінь [3]. Спілкування ж є багатоплановим процесом взаємодії, встановлення та розвитку контактів між людьми в певних соціальних групах різних розмірів, від глобальних до малих. Спілкування передбачає обмін інформацією, певну тактику і стратегію взаємодії, взаєморозуміння один одного суб'єктами спілкування.

Комунікативна стратегія майбутнього лікаря, побудована на знаннях психологічних аспектів спілкування, веде до відкритого діалогу, балансу взаємин з колегами та пацієнтами, побудови довірливих стосунків з колегами [1].

Саме тому, велику увагу під час навчання лікарів-інтернів варто приділяти виробленню на корекції їх навичок якісної комунікації між собою, з іншими колегами, з молодшим медичним персоналом та людьми, які звертаються до них за допомогою.

Рівень суспільної та психологічної культури комунікації лікаря, як і будь-кого іншого, згідно численних психологічних досліджень та соціальних спостережень, залежить великою мірою від оточення, в якому він формувався з дитинства. Але, разом з цим, не можна недооцінювати вплив, який здійснюється середовищем, у яке потрапляє майбутній фахівець, здобуваючи професійні знання. Лектори та викладачі своєю щоденною вербальною та невербальною комунікацією протягом викладання формують у студентів та інтернів поведінкові зразки. Багато з цих поведінкових аспектів стають основою професійних поведін-

кових сценаріїв лікаря-інтерна у його роботі. Нерідко певний викладач, який, відповідно до співпадіння з психоемоційним типом интерна, стає для нього взірцем фаховості, так звану «рольовою моделлю» фахівця, може змінити своїм прикладом не надто вдалі поведінкові сценарії комунікації интерна, які були закладені різними обставинами у його свідомість з дитинства, часто це відбувається навіть несвідомо для самого викладача. Аналогічно цьому, потрібно також пам'ятати про те, що не надто хороший приклад спілкування викладача з молодшим медичним персоналом, з пацієнтами чи навіть його комунікація з самими интернами, яка порушує принципи толерантності та взаємоповаги, закладає неправильні уявлення про норми та стандарти професійних відносин, стиль взаємовідносин між людьми і розширює межі особистісних поведінкових дозволів багатьох лікарів-інтернів. Такі процеси формують в майбутньому непрофесійну медичну спільноту в країні, за рахунок загального низького рівня культури спілкування лікарів навіть за умови володіння ними кваліфікацією високого рівня.

Під час навчання майбутнього медика педагогу потрібно зуміти донести до нього цінність багатосторонності процесу лікування, результат якого забезпечується командою людей, і сфокусувати його увагу на набуття умінь встановлювати якісно доброзичливі зв'язки з кожним співробітником зокрема та з усім колективом загалом [4].

Особливою цінністю для интерна повинен бути психологічний стан пацієнта та уміння налагоджувати спілкування незалежно від напруженості ситуації [1]. Це особливо важлива професійна якість, відсутність якої нівелює багато інших якостей лікаря. Ще одним важливим фокусом потрібно виділити набуття необхідної психологічної підготовки для емоційного відмежовування медика від можливих неприємних особливостей пацієнта, побутових чи культурологічних. Уміння уникати конфліктних випадків та згладжування непорозумінь, що виникають у пацієнта, вимагає вивчення медичної психології у курсі післядипломного навчання. Особливим пунктом виділяють дотримання коректної дистанції лікар-пацієнт, яка передбачає недопускання переходу до фамільярності чи емоційної залежності.

Серед якостей, яких часто не вистачає лікарям, що тільки починають свою практику – терплячість та толерантність [1]. Причини їх відсутності, перш за все, у відсутності широкого досвіду спілкування з людьми, які звернулися по допомогу і не довіряють молодим фахівцям. Складним для початківців-лікарів є також потреба в постійному підтвердженні своєї грамотності та компетентності під час роботи в колективі з досвідченішими старшими колегами [5].

Толерантність у професійних відносинах та комунікації реалізується через мовленнєву та поведінкову взаємодію під час практичних занять, семінарів, прийому пацієнтів. Зусилля викладача значною мірою спрямовані на навчання інтернів співпраці, взаємодії, довіри, командній роботі, пошуку вирішення дискусійних питань за допомогою відкритого та конструктивного діалогу, обговорення та дискусії в групі у формі лікарських консиліумів чи інших інтерактивних форм проведення навчального процесу. Вироблення навичок ефективної комунікації, уміння бути толерантним в майбутньому допомагають лікарям-интернам не

тільки в їх робочих питаннях, але і в розкритті власного потенціалу, особистісному творчому розвитку в професії, а, отже, таким чином суспільство отримує фахівця високого рівня.

Окремим пунктом можна виділити важливість навчання комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність – інтегративне вміння ефективно, відповідно до конкретної ситуації, застосувати адекватний спосіб спілкування [5].

Вміння, яких вимагає комунікативна компетентність лікаря у виконанні його повсякденних завдань: ініціювати та вступати в контакт, формувати позитивне перше враження, грамотно ставити запитання та відповідати на них, лаконічно, чітко та ввічливо висловлюватися, уміти слухати співрозмовника (колегу, пацієнта) та заохочувати його висловлювати свою позицію, зчитувати та інтерпретувати невербальні сигнали співрозмовника, знімати емоційне напруження в розмові.

Таким чином, мова іде про формування всебічної професійної компетентності лікаря-інтерна під час його навчання на курсі післядипломної освіти, в якій вивчення якісних стратегій комунікації та спілкування є базовими та необхідними складовими. Значна частина цих навичок, звичайно ж, удосконалюється з досвідом подальшої самостійної роботи в клінічних умовах, але їх основні принципи та правильні межі повинні бути закладені в поведінковій сценарії интерна ще до виходу зі стін вищої школи.

Психологи підкреслюють важливість володіння лікарем цілим набором відтренованих психологічних характеристик, до яких відносяться також емоційна рівноваженість, вираженість, здатність співпереживати, розрізняти особливості різних внутрішніх станів пацієнта і уміти працювати з ними, враховувати під час комунікації можливі поведінкові реакції схвильованої людини і уміти їх збалансувати, тактовність у міжособистісних стосунках, в основі якої – високі етичні та моральні цінності. Тому обґрунтованим елементом післядипломної освіти лікарів-стоматологів є психологічні аспекти лікарської діяльності, які мають

бути закладені в методичних розробках до навчального процесу, програма та послідовність їх вивчення повинна бути розроблена та раціоналізована разом з психологами.

За нашим переконанням, навчання лікарів-інтернів основам ефективної лікарської та колективної комунікації та спілкування повинні бути включені в основну програму у вигляді окремих блоків протягом усього періоду навчання в інтернатурі. Окрім цього, під час кожного практичного заняття викладач в максимально толерантній формі повинен коригувати спілкування, що виникає, якщо воно не відповідає заходам лікарської етики та деонтології. Рекомендовано приділяти увагу цьому питанню і під час так званих лікарських обговорень в групі інтернів, коли в клінічному залі або навчальній аудиторії присутні тільки група інтернів та викладач. Організація навчально-виховної роботи може також включати постановочні клінічні ситуації, змодельовані викладачем, де в рольовій формі відображається взаємодія лікаря та пацієнта, а також молодшого медичного персоналу або команди фахівців між собою, і вирішуються незрозумілі, конфліктні чи нересурсні моделі взаємодії. У всьому цьому процесі ключова роль за викладачем, який, у свою чергу, крім власного досвіду, повинен також розвиватися та удосконалюватися у розумінні психологічних та соціальних моделей міжособистісної взаємодії, що виникає в медичному середовищі.

Висновок. Підсумовуючи, варто підкреслити виняткову важливість комплексного різностороннього підходу до підготовки лікарів-інтернів, одним з ключових аспектів якого є навчання основам психологічних принципів ефективної міжособистісної комунікації та емпатійного спілкування. Включеність викладача в процес комунікації лікарів-інтернів-стоматологів з пацієнтами, з персоналом клініки, та між собою, з подальшим обговоренням та супутньою корекцією є результативним методом формування високоморальної емпатійної особистості лікаря і, в результаті, медичної спільноти країни.

Література

1. Romanyshyn SS. Formuvannya komynikatyvnoi tolerantnosti v procesi pidhotovky majbutnich likariv-stomatologiv. Halytskyi likarskyi visnyk. 2014;4:92-5. [in Ukrainian].
2. Shutko TP. Upravlinnya formuvanniam komunikatyvnykh yakostey molodshykh medychnykh specialistiv. Vytoky pedahohichnoyi maysternosti. 2011;2:319-21. [in Ukrainian].
3. Kravchuk IV. Psyholoho-pedagogichni vymogy do suchasnogo vykladacha vyshchoyi shkoly. Halytskyi likarskyi visnyk. 2015;4:92-5. [in Ukrainian].
4. Babenkov AD. Zastosuvannya interaktyvnoyi formy navchannya u vyhladi metodyk operatyvnykh hryp. Archiv klinichnoi medytsyny. 2015;2:64-7. [in Ukrainian].
5. Batsevych F. Lingvokulturni aspekty komunikatyvnoi tolerantnosti. Sotsiohumanitarni problem lyudyny. 2010;5:108-19. [in Ukrainian].

ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА СПІЛКУВАННЯ В МЕДИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЇХ ВИКЛАДАННЯ ТА СПОСОБИ ВВЕДЕННЯ В КЛІНІЧНУ ПРАКТИКУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ ІНТЕРНІВ-СТОМАТОЛОГІВ

Герзанич Н. І.

Резюме. У статті підкреслюється важливість набуття та удосконалення важливої професійної риси фахового лікаря-стоматолога – комунікативної компетентності та формування навичок якісного конструктивного спілкування в середовищі колег і, звичайно ж, з пацієнтами. З'ясовано сутність поняття професійної комунікації та його аспекти в навчанні та роботі лікарів-інтернів на курсі післядипломної освіти. Підведено підсумок про беззаперечну необхідність різностороннього підходу до освіти медиків в сучасних умовах модернізації медичної освіти у країні, що включає необхідність формування емпатійної, висококультурної та глибокоморальної особистості лікаря. На наше переконання, найбільш продуктивними методами формування комунікативної компетентності є інтерактивні методики проведення практичних занять, де кожен лікар-інтерн має можливість спілкування з пацієнтами та медичним персоналом клініки, а також змодельовані викладачем клінічні ситуації,

у рольовій формі імітуються конфліктні моменти чи інші міжособистісні непорозуміння з наступним вирішенням проблемної ситуації та аналізом її у групі.

Ключові слова: комунікативна компетентність, спілкування, післядипломна освіта, лікар-інтерн-стоматолог, інтерактивні методи навчання.

ЗАДАЧИ И ФУНКЦИИ КОММУНИКАЦИИ И ОБЩЕНИЯ В МЕДИЦИНСКОЙ СРЕДЕ. ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ИХ ПРЕПОДАВАНИЯ И ВВОД В КЛИНИЧЕСКУЮ ПРАКТИКУ ВО ВРЕМЯ ОБУЧЕНИЯ ВРАЧЕЙ ИНТЕРНОВ-СТОМАТОЛОГОВ

Герзанич Н. И.

Резюме. В статье подчеркивается важность приобретения и совершенствования профессиональной черты врача-стоматолога – коммуникативной компетентности и формирование навыков качественного конструктивного общения в среде коллег и, конечно же, с пациентами. Выяснена сущность понятия профессиональной коммуникации и ее аспекты в обучении и работе врачей-интернов на курсе последипломного образования. Подведен итог о безоговорочной необходимости комплексного разностороннего подхода к образованию медиков в современных условиях модернизации медицинского образования в стране, включая необходимость формирования эмпатичной, высококультурной и глубоко моральной личности врача. По нашему убеждению, наиболее продуктивными методами формирования коммуникативной компетентности являются интерактивные методики проведения практических занятий, где каждый врач-интерн имеет возможность общения с пациентами и медицинским персоналом клиники, а также смоделированные преподавателем клинические ситуации, где имитируются конфликтные моменты или другие межличностные недоразумения с последующим решением проблемной ситуации и анализом ее в группе.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, общение, последипломное образование, врач-интерн-стоматолог, интерактивные методы обучения.

TASKS AND FUNCTIONS OF COMMUNICATION IN THE MEDICAL ENVIRONMENT. BASIC PRINCIPLES OF ITS TEACHING AND METHODS OF INTRODUCTION INTO CLINICAL PRACTICE DURING THE TRAINING OF DENTIST INTERNS

Gerzanych N. I.

Abstract. The article emphasizes the importance of acquiring and improving of an important professional skill of a medical specialist – communicative competence and the formation of quality of constructive communication skills in the environment of colleagues and, of course, with patients. The essence of the concept of professional communication and its aspects in the training and work of interns in the course of postgraduate education are clarified. The results of the indisputable necessity of a comprehensive approach to the education of interns in the modern conditions of modernization of medical education in the country are summarized, including the need to form an empathic, highly cultural and deeply moral personality of a doctor.

The article emphasizes that the most productive methods of communicative competence formation are interactive practice sessions, where each intern is able to communicate with patients and medical staff of the clinic, as well as clinical situations, which mimic the conflicting points or other interpersonal misunderstandings problematic situation and its analysis in the group.

Clarified are some points about postgraduate study, in which dental practitioners are involved in educational medical communication forms that are optimal for enhancing and deepening of their awareness in the professional theoretical knowledge base and, at the same time, are resourceful for the acquisition and further improvement of practitioners' professional skills. The above mentioned forms of communication include: traditional forms of communication – oral, written, printed, and special place is occupied by the newest form – Internet communication, which offers exceptional opportunities and access to geographically unlimited professional information resources.

Underlined are some skills required in the physician's communicative competence in performing his daily tasks: initiate and make resorsful contacts, form a positive first impression, competently ask questions and answer the questions, concisely, clearly and politely speak, be able to listen to the teacher, colleagues, express and clarify their own position, read and interpret non-verbal signals of the patients, relieve emotional tension in the conversation.

Clarified is a matter of thorough formation of interns' comprehensive professional competence during his training in the course of postgraduate education, in which the study of communication quality strategies are basic and necessary components. Many of these skills, of course, are refined with the experience of further independent work in clinical settings, but their basic principles and proper boundaries must be laid in the behavioral scenarios of the intern before leaving the walls of high education.

The article focuses on substantive element of the postgraduate education of dentists that is the psychological aspects of medical activity, which should be incorporated in the methodological development of the educational process, the program and the sequence of their study must be developed and rationalized together with psychologists.

Underlined is the statement that tolerance in professional relationships and communication is realized through speech and behavioral interaction during practical classes, seminars, patient admission. The efforts of the teacher are largely aimed at teaching interns of collaboration, interaction, trust, teamwork, finding solutions to discussion issues through open and constructive dialogue, group discussions in the form of medical consultations. Developing of effective communication skills, the ability to be tolerant in the future helps interns not only in their work issues, but also in discovering their own potential, personal creative development in the profession, and thus, society receives a high level specialists.

Key words: communicative competence, communication, postgraduate education, dentist, interactive teaching methods.

*Рецензент – проф. Гасюк П. А.
Стаття надійшла 27.01.2020 року*